

Városunk

Budapesti Honismereti Híradó

XI. évfolyam 2. szám

Ingyenes

2008. április

Hunyadi Mátyás, a király

Hagyomány és megújulás a királyi udvarban
1458–1490

Buda városa Mátyás idején
(Fametszet, Schedel Világkrónikája, 1493)

Hunyadi Mátyás a legismertebb magyar történelmi személyiség itthon és külföldön is. Nem véletlen, hogy a népmeséknek is legnépszerűbb, továbbélő figurája. Bár az ő uralma sem volt gondoktól mentes, Mátyás országa nem volt bezárkózó: uralkodása alatt a legkorszerűbb európai törekvések jelentek meg hazánkban, főként a művészetek és a kultúra területén. A Mátyás-korról kialakított történelmi képünk az utóbbi évtizedben sokat változott, erre

is szeretné felhívni a figyelmet e kiállítás, melynek középpontjában a király és udvara áll. Ám a művészetből nem csak az avantgárd reneszánszot vonultatjuk fel ez alkalommal, amelyet Mátyás – Itália után – elsőként Magyarországon honosított meg Európában, hanem az utolsó virágzását élő hazai késő gótikus művészetet is.

1983-ban a Magyar Nemzeti Galériában egyszer már volt egy nagyszabású tárlat, mely Hunyadi Mátyást és az (Folytatása a 3. oldalon.)

Reneszánsz Év 2008

A Mátyás jubileum négy kiállítása

Hunyadi Mátyás királlyá választása 550 éve a Duna jegén dőlt el. Az évforduló alkalmából négy fővárosi közgyűjtemény fogott össze, hogy Mátyás korát és a magyar reneszánsz hatását élénk tárják. Kiállításai jelentőségét növeli, hogy Itália után elsőként a Kárpát-medencében csírázott ki a reneszánsz és a humanizmus kultúrája, majd innen jutott el a közeli országokba – német, cseh, lengyel nyelvterületre.

Az Országos Széchényi Könyvtárban (OSZK) Csil-

lag a holló árnyékában – Vitéz János és a magyarországi humanizmus kezdetei címmel március 14-én megnyílt kiállítás a magyarországi humanizmusról és a korai könyvművészetről ad áttekintést.

Lapzártánk napján, március 19-én volt a Budapesti Történelmi Múzeum (BTM) Hunyadi Mátyás a király – Hagyomány és megújulás a királyi udvarban című tárlata megnyitása. A múzeum főigazgatója, Bodó Sándor (Folytatása a 2. oldalon.)

Sólyom László köztársasági elnök megnyitja a BTM kiállítását

A Nyugat és Ferencváros

Száz éves jubileuma volt

Ami a címben említett kapcsolatot illeti, az első sorban a Belső-Ferencvárosra korlátozódott. Nem is nagyon lehetett másként, hiszen a mai külső kerületek 1908-ban még önálló közigazgatási egységek voltak, a főváros tényleges, nagyvárosi települést övező határa pedig, amely persze

nem egyezett meg mindenhol a közigazgatási határral, az Orczy út, Nagyvárad tér, gróf Haller utca vonalon húzódott, azon belül még a fővárosról lehetett beszélni, azon kívül már csak fenntartásokkal.

A Nyugat első nemzedékének szerzői közül Kosztolányi Dezső és Mórincz Zsig-

mond lakásai voltak egy ideig a kerületben, s maga a szerkesztőség is itt működött négy évig. Kosztolányi már egyetemista korában a környéken lakott különböző, gyakran váltott alberletekben, a József és Ferenc körutakon, illetve ezektől nem messze. 1905-ben és 1906-ban – ez még a Nyugat első éve előtt volt – például a Ferenc krt. 42. III. emelet 23. szám alatt. Az épület klin- (Folytatása a 7. oldalon.)

Csillag a holló árnyékában

Vitéz János és a magyar humanizmus

Az Országos Széchényi Könyvtár, mint a középkori és reneszánsz magyar kultúra írott forrásainak legnagyobb gyűjtőhelye, kiállításának középpontjába a könyvkultúrát állítja. Csillag a holló árnyékában című tárlatuk Vitéz mecénási, kultúraszervező tevékenységét és irodalmi munkásságát vizsgálva egy metszetet kíván bemutatni a 15. század közepi ország teljes könyvkultúrájából.

Vitéz személye és működése bizonyos értelemben kulcsa a magyarországi „nagy” reneszánsznak. Litterátus, diplomata, mecénás, könyvgyűjtő, reneszánsz főpap és nem utolsósorban Pier Paolo Vergerio környezetének tagjaként közvetlen kapocs az itáliai humanisták első nagy generációjához,

noha ő maga sohasem jutott el itáliai egyetemekre. Pályájának helyszínei – Vár, Buda és Esztergom – a 15. századi ország művelődéstörténetének kulcsfontosságú helyei.

A kiállításon több ritkaságot is bemutatnak. Látható például Kálmáncsehi Domokos breviáriuma, az európai könyvfestészet egyik remekműve, amelyet az Országos Széchényi Könyvtár első alkalommal állít ki. Külön szentélyben kerül kiállításra a korszak első számú történeti forrásának számító, Vitéz János leveleit tartalmazó Leveleskönyv. A jegyzetekkel teletűzdelt „használati kódexek” mellett a bibliofil főpap luxus-igényeiről tanúskodnak a fennmaradt díszkódexek, melyek közül a Münchenben őrzött Livius-

köteteket mutatják be. A kalandos sorsú kódexek először tértek vissza Magyarországra azóta, hogy a Vitézt követő esztergomi érsek, Beckensloer ellopta, és Salzburgba vitte őket. Igazi különlegességnek számít az első Magyarországon nyomtatott könyv, a Cronica Hungarorum is, amely Hess András nyomdájában készült. A kiállítás március 16. és június 15. között látható a Budavári Palota F épületében, hétfő

Vitéz János Victorinus-kódex, 1462 előtti (OSZK)

kivétel minden nap 10 és 18 óra között. (Forrás: OrientPress)

Reneszánsz Év 2008

• folytatás az első oldalról

köszöntőjéből megtudtuk, hogy az OSZK főigazgatójával, Monok Istvánnal már három évvel ezelőtt elkezdtek tervezni kiállításait, melyekből végül egy Reneszánsz Év született. Hét ország ötven közgyűjteménye és természetesen a BTM saját anyagai elevenítik fel Mátyás korát és udvarát – ez a Reneszánsz Év legjelentősebb eseménye. A Magyar Köztársaság elnöke, Sólyom László nyitotta meg a kiállítást, jelentőségét Marosi Ernő akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke hang-

súlyozta szakmai megnyitójában.

Várhatóan március 26-ától látogatható az Iparművészeti Múzeum Beatrix hozományára – Az itáliai majolikaművészet és Mátyás király udvara című kiállítás, amely a 15. századi európai és magyar majolikaművészetet mutatja be.

Március 29-én a Magyar Nemzeti Galériában a Mátyás király öröksége – Késő reneszánsz művészet Magyarországon (16–17. század) elnevezésű tárlat megnyitásával lesz teljessé a Mátyásról és a magyar reneszánszról alkotott kép.

g. t.

Újbudai technikatörténet

Az Országos Műszaki Múzeum Tanulmánytárának novemberi első évfordulóján az intézmény egy különleges rendezvénynek adott helyet: a kerületi helytörténet képviselőit látták vendégül egy kamara-kiállításban. Újbudán igen gazdag a műszaki helytörténet, sok legendás gyár működött, működik a területén, elég csak a Gammára, a Csonka gépgyárra, a Kelenföldi Hőerőműre, a BHG-ra, vagy az albertfalvi repülőgépgyártásra gondolnunk.

Ezeknek a ma már nem működő, vagy jelentősen korszerűsített üzemek műszaki emlékeit a helyi helytörténeti gyűjtemények gondosan őrzik, és most együtt, egy kiállításban mutatták be kincseiket az Országos Műszaki Múzeumban.

A kiállításon az Albertfalvi Helytörténeti Gyűjtemény és Iskolamúzeum, valamint az Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény mutatkozott be jeles darabjaikkal: Csonka János saját körzőjével, Csonka tervei alapján készült autómóddellel, gőzgép-móddellel, vagy egy albertfalvi ipartestületi zászlóval, amelynek a rúdja erősitett emléklapok magá az albertfalvi ipartörténet. A Budapesti Erőmű Zrt. jóvoltából a Kelenföldi Erőmű történetébe nyerhettünk bepillantást, megismerhettük, hogy a korszerűsítés előtt milyen berendezések működtek az erőműben. A tanulmánytárban körbetekintve megállapítható volt, hogy a múzeum gyűjteményei is számos tárgyat őriznek a kerület jeles műhelyeiből, gyáraiból.

(Forrás: www.omm.hu)

Gyarapodott Pesterzsébet múzeuma

Az Állandó Kiállítás új szerzeményei címmel március 26-án, szerdán 17 órakor nyitotta meg a Pesterzsébeti Múzeum új tárlatát Majoros József, a kerület Oktatási, Kulturális és Sport Osztályának vezetője.

Hunyadi Mátyás, a király

• folytatás az első oldalról

udvarából szétsugárzó magyarországi reneszánsz művészetet mutatta be. Ez volt eddig a legnagyobb látogatottságú hazai kiállítás! 2008-ra a Budapesti Történeti Múzeum látványos, a közönséget vonzó, a modern technikai eszközöket is felhasználó, ugyanakkor tudományos szempontból is sok újdonságot hozó kiállítást készít elő.

A látványosságot már önmagában a kiállítandó tárgyak sokfélesége biztosítja: festmények és szobrok mellett ötvöstárgyak és miseruhák, díszes kódexek és fegyverek, oklevelek és díszesen faragott köemlékek mutatják be az uralkodó és környezetének életét, műpártolását. A magyarországi köz- és egyházi gyűjtemények kincsei mellett 65 külföldi mű-

Mátyás király márvány képmása 1485 körül (Wien, Kunsthistorisches Museum)

tárgy is érkezik majd kiállításunkra jeles ausztriai, csehországi, németországi, olaszországi és szlovákiai gyűjteményekből. Köztük számos olyan műtárgy is, amely még soha nem volt kiállítva Magyarországon! Olaszországból a firenzei Uffizi-képtár, a Bargello és a Medici-könyvtár, Rómából a Vatikáni Könyvtár, Nápolyból a Capodimonte

Múzeum és a Nemzeti Könyvtár, Modenából az Este-könyvtár adja kölcsön kiállításunkra műtárgyait és dokumentumait. Bécsből a

A tárlókban fél évezredes könyvritkaságok sorakoznak

Kunsthistorisches Museum három gyűjteménye, a Haus-, Hof- und Staatsarchiv, a Wien Museum, a Dom und Diözesanmuseum, a Wiener Stadt- und Landesarchiv, Csehországból a brnoi Morva Galéria és olmtzi gyűjtemények küldenek műtárgyakat.

A Budapesti Történeti Múzeum 2008-as Mátyás kiállítása az uralkodó udva-

rának szentel fokozott figyelmet. Mátyás trónra jutása és a dinasztia-alapításra, azaz Corvin Jánosnak utódlására tett kísérlete adja azt a történeti keretet, amelybe a kiállítást elhelyezzük: a ki-

állítás végigvonul a köznemesi ősöktől származó király legitimációs törekvése, amely Mátyás uralkodásának egészére rányomta bélyegét.

A kiállítás az udvar több szempontú bemutatását tervezi. A portréművészet alkotásain keresztül megismertet a király és a királyné személyével, az udvar hatalmasaival, bemutatja a di-

csőséges hadakozáshoz és a jeles művészetpártoláshoz nélkülözhetetlen pénzügyi alapokat, elvezet a király hadi táborába, végigkísér az udvar helyszínein, a királyi udvar ünnep- és hétköznapijainak helyet adó budai, visegrádi és bécsi palotákon, beavat a vallási élet megnyilvánulásaiba, végül a Corvina-kódexek és szobrok segítségével megidézi az újra az antikvitás felé forduló, humanista szellemi központot. Mindezt kiegészíti az egész kiállításra jellemző tekintés, a korszak legmodernebb európai szellemi hatásainak bemutatása. Mátyás összekötései az itáliai fejedelmi udvarokkal és a római Szentszékkal kü-

Restaurált Hunyadi-címeres majolikapadló részlet a budai királyi palotából (1480–1490 körül)

lönösen intenzívek voltak. Az itáliai kapcsolatok mellett kiemelt szerepet szánunk a közép-európai érintkezéseknek, s a Magyarországot Csehországgal és Ausztriával összekötő szálakra is felhívjuk a figyelmet.

A kiállítás tudományos előkészítését szintén a nemzetköziség jellemzi, az egyes területek legkiválóbb hazai és külföldi szakértőit sikerült megnyerni, hogy a kiállítás előkészítésében, illetve a magyar és angol nyelven megjelenő kiállítási katalógus megírásában részt vegyenek. A március 19-én megnyitott tárlat június 30-ig látogatható.

**Farbaky Péter,
Végh András**

Bél Mátyás és a Honismeret Napja

Március 24.

A Honismereti Szövetség 2007-ben Béla Mátyás születésnapját, március 24-ét tette meg a Honismeret Napjává. Béla Mátyás (1684–1749) korának kiemelkedő tudósa volt. Életművén belül jól elhatárolható pedagógiai, nyelvészeti, történeti forrásfeltáró és kutatói munkássága, a magyar földrajztudomány megalapozása, a leíró néprajz és a gazdaságtudomány úttörő művelése, teológiai elméleti tevékenysége. Fő műve, a Notitia Hungariae Novae Historico Geographica... kétharmada ma is kéziratban olvasható. A Budapesti Honismereti Társaság Béla Mátyásra emlékezve tartott április 2-án Mátyás király és öröksége címmel emlékülést a főváros levéltárában.

A Mátýásföldi Nyaralótulajdonosok Egyesülete jogutódjának címere

Százhusz évvel ezelött Cinkota határában keletkezett egy település, amely Mátýásföld néven került be a köztudatba. Mátýás királynak Pest környékén volt egy vadaskertje, de más régiók is büszkélkednek azzal, hogy ott vadászott a király (pl.: Gödöllő, Solymár, a

Mátýásföld régi fogadója, ma Corvin Mátýás Gimnázium

Rákos mente stb.). Mit tudunk a Cinkota környéki királyi vadaskerttről az elérhető források alapján?

A mai Mátýásföld területe valamikor három részből állt: egy kb. 35 holdnyi erdőségből, ennek szélein vadvirágos mezőségből és szántóföldekből. Ezt a területet – több birtokkal együtt – IV. Béla király 1259-ben a Nyulak-szigeti apácarendnek adományozta. Tudunk arról, hogy Mátýás király külön oklevélben megerősítette és megvédte az apácákat attól, hogy bőven termő földjüket a rákoskeresztúri szomszédok háborgassák. A XVII. század első évtizedében azután a Beniczkyek hűbértartók lettek a bozótosokkal tarkított szántóföld. A Beniczkyek között sok híres-

ség volt, mint például a költő Beniczky Péter, Beniczky Gáspár, Rákóczi fejedelem titkára, Beniczky Ferenc, Pest vármegye főispánja, vagy a népszerű író, Beniczky Gábor pedig arról lett híres, hogy az ő birtokain keletkezett Mátýásföld.

Azt egyértelműen bizonyítják a korabeli iratok, hogy Mátýásnak volt Pesten vadaskertje, mégpedig bekerítve. De hol? Lehetséges, hogy az ősi Cinkota határában terült el? A legenda szerint igen, de azért néhány érv szól ellene. Az egyik éppen az, hogy a szántóföldek övezte bozótos-cserjésben

legfeljebb néhány betévedt fácánra lehetett volna vadászni. A másik gyanús körülmény, hogy éppen Mátýás király védte minden eszközzel az apácarend itte-

ni birtokait, így nem valószínű, hogy e helyen létesített volna királyi vadaskertet. Arra viszont van forrásunk, hogy körülbelül itt ért véget – Csömör és Cinkota magasságában – Mátýás király bekerített vadászó helye. Ezt a témát a 19. század végén Schmall Lajos kutatta és összegyűjtötte az addig ismert anyagokat (például Hunfalvy, Rupp, Rómer Flóris stb.), amelyekből kiindulva meg lehetős pontosan meghatározta Mátýás király egykori vadaskertjét. Az akkori Pestet három település alkotta: Jenő, Újbécs és Pest. Ezek közül az első kettőt kizárhatjuk, viszont minden bizonyosan a Városliget és a Kerepesi út északi oldalán kezdődött valahol a kert.

Antonio Bonfini, Mátýás király olasz udvari historikusa írta, hogy a kert nagyon szép és „Pesttől egy római mérföldre” terül el. Rómer Flóris által felkutatott térképről az is kiderült, hogy a vadaskert északi kerítése a régi Csömöri út mentén húzódott. A leglényegesebb kérdés azonban az, hogy vajon kelet felé meddig tar-

tott? Erre egy 1701-ben készült határbejárás jegyzőkönyv ad választ, amely szerint a királyi vadaskert Szentmihály és Cinkota határáig terjedt. Ez pedig azt támasztja alá, hogy éppen a mai Mátýásföld szélén ért véget a királyi vadászó hely.

Reneszánsz emlékek Pesten

Kevesen tudják, hogy a reneszánsz díszítőművészet eredeti alkotásait a belvárosi plébániatemplom is őrzi számunkra.

A falba mélyített szentségtartó, a pasztofórium stílusa az Esztergomban működő olasz díszítőszobrászokéhoz áll közel. Vörösmárványból és mészkőből készült, alul Pest városa címere díszíti.

Mátýásföld névadói feltehetőleg nem tudtak ennyit Mátýás király vadaskertjéről és nem is feltétlenül ezért adták királyunk nevét az új településnek. A Mátýásfölddel kapcsolatos közismert legenda, amelyről esetlegesen a „keresztapák” eszébe juthatott az igazságos király, a cinkotai kántorral való híres találkozása. Ez a több tucat alakban ránk maradt kedvelt mese a Nagyicce és Cinkota közötti területet érinti, így joggal összekapcsolható a királlyal. Az bizonyos, hogy Mátýás sokat járt erre, hiszen itt volt az egykori országgyűlések színhelye, a Rákosmező, ahol apját, Hunyadi Jánost és nagybátyját, Szilágyi Mihályt kormányzóznak választották. De ettől függetlenül arra is van korabeli utalás, amely azt állítja, hogy az egykori vadaskerttől és a király személyes itt jártától teljesen függetlenül azért lett a terület Mátýásföld, mert vonzó történelmi nevet kívántak adni az előkelő nyaralóhelynek és akkor az országban még sehol nem volt Mátýás király nevét őrző helység. Mátýásföldön az uralkodó emléket máig tisztelettel és szeretettel ápolják.

Takács Ferenc

Mátyás király és a XII. kerület

Vadsparktól a Mátyás király városig

Hunyadi Mátyást 1458. január 24-én a befagyott Duna jegén választották királlyá. Uralkodására, mint az ország virágkorára emlékeznek a történelemkönyvek lapjain és a néphagyományban egyaránt.

Mátyás idejében, a 15. század második felében hatalmas építkezések folytak Budán és a környező vidé-

mai második kerületben, a Hűvösvölgyi út mellett fekszik, de maga a vadspark, a királyi vadászterület kerületünk erdeit is magába foglalta. A vadászatok nem csak a kikapcsolódást adták, hanem diplomáciai egyeztetések, fogadások helyszínül is szolgáltak.

A budai vár ásatásai során nagy számban kerültek

következtében. A szőlőtökék ezért igen hamar megjelennek a Budához közeli hegyek lankáin, és olyan kiváló minőséget tudtak elérni a budai borászok, hogy a korban a budai bor nevesebbnek számított a tokajinál. Mátyás király idejében is tartottak Budán szüreteket, ekkor főleg a Sas-hegy és a Kis-Sváb-hegy környéke számított bortermelő területnek.

Természetesen ennek ellenére szükség volt vízre is a királyi palotában, azonban a budai Várhegyen igen nehézkes volt megfelelő kutat fúrni, így amennyiben valóban friss vízre vágytak, kénytelenek voltak a forrásokhoz elzarándokolni. A Budai-hegyek nem bővelkednek forrásokban, azonban a

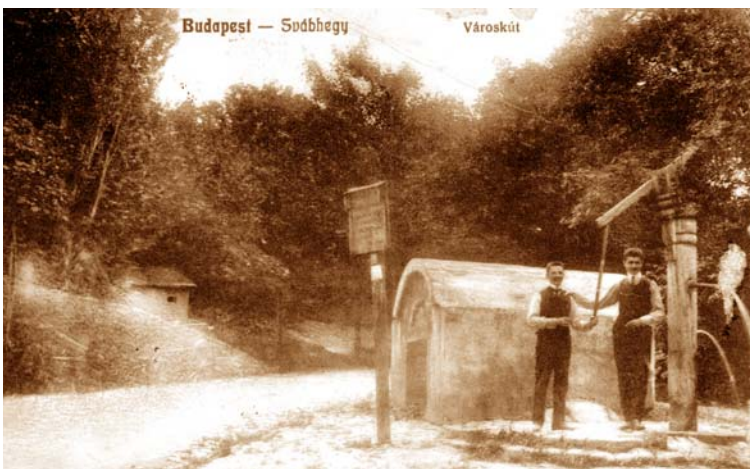
Sváb-hegy kivételt képez: oldalában három helyen is víz tört fel a föld mélyéről. Ezek közül két forrás a mai napig létezik: a Városkút és a Béla király kútja. A mai Diana utca alsó szakaszánál lévő Sváb-forrás a kerület beépítésével elapadt.

A leghíresebb a Város-kút forrása volt, melyet évszázadokon keresztül használtak az emberek. Mátyás király (1458–1490) udvarának gazdagsága lehetővé tette, hogy a már korábban megszületett gondolat – miszerint a Svábhegy vizét a budai várba kell vezetni – valóra váljon. 1470-ben Mátyás egy firenzei építész, Chimenti Camicia-t bízta meg a vízvezeték tervezésével és megvalósításával. A közel hat kilométeres vezeték agyagból, ólomból, kátrányos fenyőfából készült, és a közlekedőedények elve alapján juttatta a friss forrásvizet a mai Mátyás templom előtti Szentháromság térre.

Mátyás korának kerületi emlékei között még a budaszentlőrinci pálos kolostort kell megemlíteni. Napjainkban a Szépjuhászné közelében található romok nem tartoznak a XII. kerülethez, azonban volt olyan időszak, amikor a Hegyvidék mondhatta magáénak a nevezetes pálos kolostor megmaradt emlékeit. A kolostort a 13. században kezdték el építeni, és elkészülte után is folyamatosan bővítették. Mátyás király mindig előnyben részesítette az egyetlen magyar alapítású szerzetesrendet, a pálosokat. Személyesen is többször látogatást tett a budaszentlőrinci kolostorban. Az pedig külön érdekesség, hogy a Hunyadi családnak és a pálosoknak is ugyanaz volt a címerállatuk: a holló.

A XII. kerület és Mátyás király közötti szoros kapcsolatot jól mutatja az is, hogy amikor az I. kerületből leválasztva 1940-ben megalakult a XII. kerület, még nem a ma is használatos Hegyvidék nevet kapta, hanem úgy hívták: Mátyás király város.

Balázs Attila

Korabeli képeslap a Városkút forrásházáról (1900 körül)

ken. A mai XII. kerület területe ebben a korban nem tartozott Buda városához, erdős vidék volt, melybe esetenként szőlők ékelődtek be. Kis falvak vették körül a várost, melyek közül egyik az Orbán-hegy és az Isten-hegy lábánál terült el és a Nándor nevet viselte. Az elnevezés utal az alapítókra, hiszen a nándor szó „bolgár”-t jelent. Feltehetően a honfoglaló törzsek megtelepedésekor találtak itt szállást maguknak a katonai szolgálatot ellátó bolgárok. Ez a falu adta a környéknek a nevét is: a középkorban a mai Széchenyi-hegytől a János-hegyig terjedő hegyes-dombos vidéket egységesen Nándor-hegynek hívták. Az itt élő emberek gondozták a hegyoldalokban elterülő szőlőket, erdőket, és a híres királyi vadsparkot is. Igaz, hogy Mátyás vadászháza a

elő olyan középkori konyhai hulladékok, melyek a Nándor-hegy vadgazdagságát tanúsítják: szarvas-, őz- és vaddisznócsontok. Az étkezésekhez a középkori ember főleg bort ivott, de nem az alkoholtartalma miatt, hanem a higiéniai állapotok

József nádorra emlékeznek

A Jászok Egyesülete és a Budapesti Honismereti Társaság közös rendezvényén József nádorról, a jászok főkapitányáról és egyben Pest város „szépítőjéről” emlékeznek meg május 8-án (csütörtök) du. 5 órai kezdéssel. Az V. kerületi József nádor téren álló, 1869-ben készült József nádor szobor koszorúzása után ½ 6-tól a megemlékezés résztvevői Poór János (tanszékvezető egyetemi tanár, az MTA doktora, a Habsburg-kori Kutatások Közalapítvány elnökhelyettese) József nádor című előadását hallgatják meg a Pest megyei Megyeháza (V. ker., Városház u. 7.) II. emeleti klubtermében.

Dr. Zsebők Zoltán

A Lőrinci Nagykönyvtárban február 5-én nyitotta meg az Egy humanista orvos – Dr. Zsebők Zoltán (1908–1984) című kiállítását a XVIII. kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény. A könyvtár földszinti olvasótere zsúfolásig megtelt. A centenáriumi

Egy humanista orvos

Száz éve született Zsebők Zoltán

kiállítást *Ferencz István* alpolgármester köszöntője után *dr. Mózsa Zoltán* egyetemi docens, az egykori tanítvány, munkatárs személyes visszaemlékezésével nyitotta meg. Nemcsak a professzor életútját elevenítette fel, hanem sok humorral, szeretettel mesélt a kivételes orvosról, barátáról, főnökről. Az eseményen részt vett a professzor húga, *Tekes Sándorné Zsebők Kornélia*, kerületünk Pro Urbe-díjas, Millenniumi Emlékéremmel kitüntetett helytörténész, aki mély átéléssel mesélt bátyjáról, a humanista orvosról.

A kiállítás a világhírű professzor életútját mutatja be *dr. Schmidt Jánosné* rendezésében, akinek munkáját *Szujkóné Hegedűs Rozália*, *Papp Géza*, *Szegediné Mucsi Eleonóra* és *D. Kenedli Eszter* segítette. Dr. Zsebők Zoltán tanszékvezető egyetemi tanár, a Magyar Radiológusok Társaságának elnöke, a Református Zsinat világi elnöke, Kossuth-díjas volt. 1945 és 1948 között magas állami tisztségeket töltött be: 1945-ben az újjalakult OTI orvos igazgatója, a népjóléti minisztérium politikai államtitkára, 1946–48 között a Vallás és

Közoktatási Minisztérium felső és tudományos főosztályának vezetője volt. Később a budapesti Radiológiai Klinika megteremtője és igazgatója.

Gyermek- és ifjú éveiben Pestszentlőrincen élt szülei-vel és húgával. Sokat tett településünkért, erről a korabeli újságok hírei is tanúskodnak. 1945-ben, közvetlenül az ostrom befejezése után ő szerelte fel és hozta létre az országban elsőként Pestszentlőrincen a Tüdő és Nemibeteg Gondozót a Ráday Gedeon utcában.

A kiállítás a Lőrinci Nagykönyvtárban február közepéig volt megtekinthető, majd a Semmelweis Egyetemen is látható lesz.

Heilau Zsuzsa

Julianus barátra emlékeztek

A budavári Lánchíd Kör tagjai Julianus barátra emlékezve január 26-án a budavári Hilton Szállás Anjoutermében *Obrusánszky Borbála*, az ismert keletkutató nesztoriánusokról szóló előadását hallgatták meg.

Nesztoriosz szír szerzetes, később bizánci pátriárka

volt. A hivatalos dogmáktól eltérő nézetei miatt 430-ban a pápa kiközösítette, majd száműzte. Követői a rómaiak örök ellenségéhez, a perzsákhoz menekültek, sikeres missziós tevékenységük innen indult el. Papjaik a görög kultúrában, a csillagászatban, az orvostu-

Obrusánszky Borbála a nesztoriánusokról tart előadást

dományban voltak kiemelten képzettek. A 9. században Kínában betiltották az idegen vallásokat, ekkor a nesztoriánusok egy része a nomád törzsekhez menekült. Itt lefordították ótörök nyelvre a bibliát, majd a mongol birodalmakban az értelmiségi elithez tartoztak.

Közel egy évezreden keresztül a nesztoriánusoknak köszönhetően volt jelen Ázsiában a kereszténység. Tevékenységüket Európában sokáig nem ismerték, az teljesen ma sem feltárt. Julianus barát volt a középkor első egyházi utazója, aki visszatért a titokzatos Kelet-

ről. A nesztoriánusokat az 1280-as években fogadta vissza a keresztény egyház. Felekezetüket az 1400-as évek Kínájában a tibeti buddhizmus elterjedése, más területeken a mongol uralkodók iszlamizálódása számolta fel szinte teljes mértékben. Napjainkban Dél-Indiában és Irakban élnek még nesztoriánusok.

Az előadást követően a Lánchíd Kör tagjai a szálló Dominikánus udvarán, Julianus és Gellért barát bronzszobránál – Antal Károly 1937-ben készült alkotásánál – helyezték el az emlékezés koszorúját.

G.T.

Zuglói családok története

A Zuglói Helytörténeti Műhely Családtörténeti pályázatának anyagából március 7-én Családtörténeti fejezetek Zuglóból címmel kiállítást nyitott meg. Pályázatukról előző számunkban Hol volt, hol nem volt, volt egyszer Zuglóban címmel adtak részletes tájékoztatást. Ekkor már jelezték, hogy a beérkezett anyagokat tavasszal ki is állítják. Megnyitójukon *Csaniga Andrea*, a Cserepesház igazgatója köszöntötte a megjelenteket. A kiállítás április 18-ig látható, hétfő-csütörtök 10–18 óráig.

A Szabó család férfi tagjai

A Nyugat és Ferencváros

• folytatás az első oldalról

kertéglás, nem sokkal Kosztolányi beköltözés előtt készülhetett el, homlokzata ma is rendes állapotban van, sajnos méltóságot sugárzó kapuja falfirkák nyomát viseli. Az Üllői u. 21. számú kapuja mellett ma emléktábla és dombormű is megörökíti azt aényt, hogy „ebben a házban élt és írta az Üllői úti fák” című versét. Bár a felirat igaz, némi pontosításra szorul: Kosztolányi nem sokáig lakott ebben az albérletében huzamosan, 1908 végén még egy Baross utcai címet adott meg Fülep Lajosnak küldött levelében.

Az 1932. január 10-i ünnepi est a Zeneakadémia nagytermében

Üllői úti címet 1909. január végén jelez először, csak-hogy nem a 21-es számot, hanem a 30-as szám harmadik emeletének 17. ajtaját. És itt sem maradt sokáig, mert májusban Párizsba utazott, s októberben már a József körúton lakott. Nem véletlen hát az a hiány az emléktábla szövegében a pontos itt tartózkodás idejére vonatkozóan. Másfelől az *Üllői úti fák* című vers itteni írása is csak feltételezés, hiszen az már a költő első verseskötetében, 1907 pünkösdjén megjelent, amikor Kosztolányi még nem az Üllői úton lakott.

A Nyugat első nemzedékének volt képviselője Móricz Zsigmond is, aki valami-

vel kintebb, az Üllői út 95. szám alatt lakott, ténylegesen hosszú ideig: 1906 és 1926 között. Először a harmadik, később az első emeleten. Ez a sarki ház tiszteletet parancsol, szobái tágasak, lakásai nagy alapterületűek, legalábbis abban az időben. Itt születtek lányai is, sőt, amikor első felesége, Holics Janka öngyilkos lett, mert nem akart szembesülni avval, hogy férje már egy színésznőt szeret, Móricz a szemben lévő klinikára vitette át, ahol nem tudtak rajta segíteni; Móricz pedig – egy szemtanú emlékezése szerint – állt mellette, íróeszközzel és füzettel a kezében,

s jegyzetekben örökítette meg a történeteket. Az író emléktáblájával más baj van, tekintettel arra ugyanis, hogy Móricz alacsony növésű volt, őt a magyar prózairodalom kimagasló géniuszának nevezni egyfelől igen groteszk, másfelől pedig túlzás; de hát az emléktáblák szövegein nem érdemes mindig a realitásokat számon kérni. Bár akkor talán nem lenne annyi emléktábla lépten-nyomon, amelyeken a megörökített személyekről hovatovább már a közvetlen közelükben lakók sem tudnak valami sokat.

Van a Belső-Ferencvárosnak még egy, a Nyugathoz kapcsolódó épülete. A fo-

A Zeneakadémián balról: Szép Ernő, (mögötte) Erdélyi József, Gellért Oszkár, Móricz Zsigmond, Laczkó Béla, Babits Mihály, Tóth Aladár, Török Sophie, Schöplin Aladár, Füst Milán, Kosztolányi Dezső és Karinthy Frigyes

lyóirat szerkesztősége a kezdeti időszakban egybeesett a szerkesztő, Osvát Ernő lakásaival: Sajó utca 5/4, Aréna út 66, majd a Rákóczi úton, aztán a Mérleg utcában működtek. 1912. június 1-jétől 1916. október 16-ig azonban a Lónyay utca 18. szám alatti cím van feltüntetve a folyóiraton, eszerint itt volt a szerkesztőség és a kiadóhivatal is. Ennek a többemeletes épületnek nagy, szabadon álló udvara van, amelyből lefelé mélyföldszinten (pinceszinten) műhelyek, irodák nyílnak, valószínűleg így volt ez száz évvel ezelőtt is. Feltételezhetően ezek egyikében működött az 1912 és 1916 közötti négy évben a folyóirat szerkesztősége és kiadóhivatala. Mivel azonban a Nyugat nyomdájának is ez

volt a címe ebben az időben, arra is lehet gondolni, hogy a szerkesztőség és kiadóhivatal valamelyik lakásban, a nyomda pedig az alagsorban működött.

A helytörténészek számára tehát ez az évforduló az értékek számbavétele mellett feladatokat is ad. Például az ő terepük lenne felderíteni, hogy milyen kapcsolatban van egymással Kosztolányi két Üllői úti címe, melyikben volt albérlete valószínűleg, és mi is az emléktábla helyes szövege. Mert azt kétségtelenül meg lehet, és meg is kell örökíteni, hogy hol lakott a jeles költő. Talán nem kell újabb száz év hogy pontosabban ismerjük az apró tényeket. Mindenesetre reménykedjünk ebben.

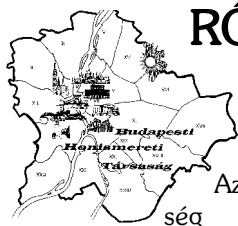
Buda Attila

Madarász Viktor hagyatéka

A Rákospalotai Múzeum gyűjteményét alkotó Madarász Viktor hagyatéki kiállítását a Pesterzsébeti Múzeum Gaál Imre Galériájában (Bp., XX. ker., Kossuth Lajos u. 39.) február 6-án dr. Basics Beatrix művészettörténész nyitotta meg.

A Budapesti Történeti Múzeum Metszettárában korábban kiállított anyag nyújt itt is betekintést a neves festőművész életművébe. A Metszettárban 2007 februárjában nyílt meg a Madarász Viktor hagyatéki kiállítás. Ezzel a tárlattal a neves festő halálának 90. évfordulójáról emlékeztek meg – a kiállított képeket a Rákospalotai Múzeum anyagából válogatták ki. A Rákospalotán élt Madarász Adeleine végrendeletében a XV. kerületre, a Rákospalotai Múzeumra hagyta a Madarász hagyatékot, amely mintegy 40 saját képéből, Madarász Viktor 22 időskori festményéből, valamint dokumentumokból, fotókból és a Madarász családhoz köthető bútorokból áll. A BTM kiállítását Madarász Viktornak és Adeleine lányának művei alkották.

RÓLUNK – RÖVIDEN

Budapesti Honismereti Társaság

Az elnökség tagjait március 4-én a Budapest Főváros Levéltára tárgyalójában tartott ülés megnyitására Breinich Gábor elnök köszöntötte, majd az előző ülés óta eltelt időszak eseményeiről Gábrriel Tibor titkár adott tájékoztatást: a Budapesti Históriaik rendezvénysorozatáról, a Városunk januári száma kiadásáról, a Budapesti Helytörténeti Portál működéséről. Ismertette, hogy a Társaság tagjai kidolgozták a Mátyás király és öröksége című fővárosi középiskolás művelődéstörténeti vetélkedő feladatfüzetének kérdéseit, meghirdették a vetélkedőt, és a tördelt feladatfüzetet feltették portáljukra. A fővárosi vetélkedő nagy érdeklődést eredményezett – a jelentkezések és feladatfüzetek beadási határideje március 10. lett, döntőjét április végére tervezik. Bejelentette, hogy elkészült a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv IV. kötet, a sorozat korábbi kötete-

ivel azonos szerkesztési koncepcióval és kivitelben. Nyilvános bemutatóját az elnökség ülése előtt, a fővárosi levéltárban tartották.

Az Ellenőrző és Számvizsgáló Bizottság elnöke, dr. Sütő Józsefné az egyesület 2007. évi tevékenysége és gazdálkodása ellenőrzését ismertette. A bizottság megállapította, hogy a gazdálkodás az előírásoknak megfelelő, a kötelező jelentések határidőre elkészültek, az iratok nyilvántartása, tárolása is megbízható, az egyesület 2007-ben az Alapszabálya és a közhasznú szervezetekre vonatkozó előírásoknak megfelelően működött.

Ezt követően a 2007. évi közhasznúsági jelentést vitták meg és fogadták el: a Társaság tevékenységének bővülése egyre több ellátandó feladatot is jelent, amelyet a 2007-ben 280 ezer forintos postaköltség, a mintegy 200 iktatott levél és a folyamatos e-mail levelezés is jelez. Továbbra is féloldalas az egyesület bevételi struktúrája, működését 90

Miért nézzem meg a

www.bpht.hu-t?

Mert a Budapesti Helytörténeti Portálon találok meg:

- a legfrissebb fővárosi helytörténeti híreket;
- a Kapcsolódó oldalak menüpontjában a legközelebb utat a hazánkban kiadott történettudományi, levéltári, hadtörténeti, irodalom- és nyelvtörténeti folyóiratokhoz, múzeumokhoz, könyvtárakhoz, magyar elektronikus újságokhoz, honlapokhoz;
- a legtöbb információt a fővárosi és kerületi helytörténettel foglalkozó civil szervezetekről, közgyűjteményekről;
- a Városunk összes eddig kiadott számát és repertóriumait;
- a legfrissebb fővárosi helytörténeti bibliográfiát.

Csak ezekért!

százalékban pályázati támogatások fedezik, és a 2007. évi egyenlegük veszteséges volt.

Az Egyebek napirendi pont keretében a Honismereti Szövetséghez kitüntetésre javasoltakról határoztak: a Honismereti Szövetség Honismereti Munkáért emlékméjére Pándy Tamást (a XVIII. kerületi Dr. Székly Endre Pestszentimre Történeti Társaság elnöke), emléklapjára Heilau Zsuzsát (a XVIII. kerületi helytörténeti gyűjtemény vezetője), dr.

Kovács Ivánnét (az Újpesti Városvédő Egyesület elnöke), Lantos Antalt (a XVI. kerületi Corvin Honismereti és Helytörténeti Klub elnöke) terjesztik fel. Szó esett az éves tagdíj nagyságáról, a XXXVI. Honismereti Akadémiáról (Zalaegerszeg, június 30. és július 4. között, Mátyás és a reneszánsz témakörben) és más civil szervezetekkel való együttműködésről egyaránt.

Budapesti Históriaik

A Budapesti Honismereti Társaság Budapesti Históriaik című előadóst-sorozatát minden hónap első szerdai napján, du. 5 órai kezdéssel Budapest Főváros Levéltára földszinti konferenciatermében tartjuk (Budapest XIII., Teve u. 3-5.). Ezek nyilvánosak, belépődíj nélküliek, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Május 7. (szerda, 17 óra)

- *Középkori falvak a mai XVI. kerület területén* – Előadó: Lantos Antal helytörténész
- Műhely: *A Corvin Honismereti és Helytörténeti Klub tevékenységéről* – Előadó: Bankó László, a Corvin Művelődési Ház igazgatója

Június 4. (szerda, 17 óra)

- *A XIII. kerületi vízisportok története* – Előadó: Szabó Ivett, az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény vezetője
- Műhely: *A soroksári Grassalkovich Kör tevékenységéről* – Előadó: Román János, a kör vezetője

Volt már a bűnügyek múzeumában?

Társaságunk az érdeklődők számára a Rendőrségtörténeti Múzeumba április 24-én, csütörtökön 11 órai kezdéssel tervez egy látogatást. A program szervezőjével, Gavlik Istvánnal ^{3/4} 11-kor a VIII. kerületi Mosonyi utca sarkán, a 24-es villamos végállomásánál találkozunk. A rendőrnapi programon való részvételhez előzetes bejelentkezés nem szükséges.

Budapesti Honismereti Társaság

Budapesti Honismereti Társaság

Székhely:
1043 Budapest,
Berda József u. 48.
(Újpesti
Helytörténeti
Gyűjtemény)
Tel.: 370-0652
Fax: 230-5475
E-mail:
bpht@chello.hu
Weblap:
www.bpht.hu

A százéves Nyugattól a magyarországi görögök történetéig

Budapesti Históriaik előadástjei a főváros levéltárában

A Budapesti Honismereti Társaság előadást sorozatának február 6-i rendezvényén Buda Attila irodalomtörténész „A százéves Nyugat és a Ferencváros” című vetített képes beszámolójában idézte fel a folyóirat történetét – a „dekadens” Nyugatot a Horthy-rendszer és a szocializmus kultúrpolitikája egyaránt elutasította – és ferencvárosi kötődéseit (részletesebben lásd Nyugat és Ferencváros című írásunknál – a szerk.). Ezt követően a Ferencvárosi Helytörténeti Egyesület tevékenységét az egyesület elnöke, Lukács Emilia ismertette. Szervezetük székhelye a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjteményben van. Közhasznú egyesületként a kerületi önkormányzattal és a kerületi iskolák pedagógusaival együttműködve a diákoknak versenyeket rendeznek, kiadták a Ferencvárosi Almanach első kötetét 1956 Ferencváros-

A Nyugat ferencvárosi kötődéseiről Buda Attila tart előadást

ban címmel, rendezvényeket szerveznek, és terveik között szerepel egy kerületi adatbázis létrehozása is.

A március 5-i előadósten Tóth József tanár az iskolák államosításának hatvan évvel korábbi eseményeiről emlékezett meg. A „fordulat évének” eseményeibe illeszt-

ve ismertette az iskolák államosításának folyamatát, kiemelten az óbudai intézmények sorsát. A katolikus egyház és az állam közti meg egyezés elmaradása miatt a szerzetesek és az apácák a tanítást nem vállalhatták, az iskolákban szaktanárhiány lépett fel. Előadását levéltári

dokumentumokból és a korabeli sajtó cikkeiből idézve színesítette. Ezt követően a Kariatidák, Görög – Magyar Nők Kulturális Egyesülete kórusa által előadott görög népdalokat hallgathattuk meg, Vagyóczki Katalin, az egyesület titkárának a szervezet tevékenységéről szóló beszámolója előtt. Tagjaik havonta egyszer jönnek össze, céljuk a görög hagyományok ápolása, a tánc- és zenekultúrájuk megőrzése, népszerűsítése. Programjaik változatosak, több könyv kiadását is támogatták. Bemutatkozásuk után Fokasz Nikosz egyetemi tanár vetített képekkel illusztrált előadásában a magyarországi görögök történetét tekintette át az Árpád-kori hittérítőktől, a 18–19. századi görög kereskedőig, majd a görög polgárháború alatt 1948-ban Magyarországra küldött gyermekek történetéig bezáróan. **Tóth József**

Mátyás király és öröksége

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI VETÉLKEDŐ
REJTVÉNYFÜZET-MUNKAFÜZET

BUDAPESTI HONISMERETI TÁRSASÁG
2008

A Budapesti Honismereti Társaság a Nemzeti Kulturális Alap Közművelődési Szakmai Kollégiuma pályázati támogatására alapozva hirdethette meg a Mátyás király és öröksége című fővárosi középiskolás művelődéstörténeti vetélkedőjét, kétszáznál is több fővárosi középiskolát megkeresve.

Válaszként a vetélkedő jelentkezési lapjait több mint ötven fővárosi csapat nyújtotta be. Társaságunk tagjai kidolgozták a Mátyás és a reneszánsz témakörét felölelő vetélkedő feladatfüzetének kérdéseit. A 11 kérdés-csoportot tartalmazó feladatfüzet változatos formában – forrásidézetek, archív grafikák, fotók, rejtvények, történelmi totó stb. – mérte fel a vetélkedőre vállalkozó, egyenként háromfős fővárosi középiskolás csoportok ismereteit. Ezt a feladatfüzetet a Budapesti Helytörténeti Portál (www.bpht.hu) híroldalán elhelyezett, pdf formátumú digitalizált

anyagból ismerhették meg a diákok. Beadási határideje március 10. volt, március 7-én még egyetlen feladatfüzet sem jött be a Budapesti Honismereti Társaság székhelyére. A következő két nap viszont a diákok egymásnak adták a kilincset és a postás is mindig vaskos csomaggal érkezett. Jelen-

leg tart a feladatfüzetek értékelése.

A fővárosi döntőbe bejutó csapatok tagjai április végén személyesen is megmérhetik tudásukat – az első két helyezést elérő csapat a Honismereti Szövetség szervezte országos döntőbe is be fog kerülni.

gábrriel

Mátyás király és öröksége

Fővárosi középiskolások vetélkedője

Festői Ferencváros

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében február 6-tól tekinthető meg a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény kiállítása, mely a városrészről készült régi és eddig csak kevesek által ismert festmények és grafikák másolatait mutatja be, bőséges helytörténeti kommentár kíséretében.

Ocskay László százados

A Zuglói Helytörténeti Műhelyben február 1-jén Fonyó Gergely rendezővel és Kollarik Tamás producerrel nemrégiben elkészült filmjük – Ocskay László százados, az elfelejtett hős – kapcsán beszélgetett Rudas Attila.

A magyar Schindlerként számon tartott Ocskay László századosról van szó, aki a második világháború alatt közel 2500 zsidó életét

Egy elfeledett Világ Igaza

A Ruhagyűjtő Század és Ocskay László

mentette meg. A zsidó gimnázium épületében (ma ELTE Radnóti Miklós Gyakorlóiskola) „Ruhagyűjtő Század”-ot hozott létre, menedéket nyújtva ezáltal az üldözötteknek. A megmentettek közt volt Goda Gábor Kossuth-díjas író, Kadosa Pál zeneszerző, Kabos Ede kardvívó világbajnok, Kellér Dezső és Ráday Imre színművészek stb. Ocskaynak német kapcsolatait kihasználva sikerült megvédenie „századát” a nyilasoktól.

Ocskay László a Horthy-hadsereg tisztje volt. Nemesi származása és német kapcsolatai miatt a háború után száműzötté vált, 1947-ben családjával együtt külföldre ment. Amerikában telepedett le, s 1966-ban ott is

halt meg, szegény emberként. A második világháború kitörésekor még jómódban élt Benczúr utcai villájában, egy nagy olajvállalat középvezetőjeként, s bizony kényelmesen, a fotelből nézhetne volna végig a háborút.

A róla szóló film létrejöttében kiemelkedő szerep jutott Dan Danieli újságírónak (magyar nevén Faludi Dénesnek), aki szorgalmas, áldozatos munkájával felkutatja a túlélőket (főként Amerikában és Izraelben), és a használható dokumentumanyagot. Ez egészült ki az Ocskay család levelezésével, a túlélők visszaemlékezéseivel.

A film készítőinek nem titkolt célja, hogy Ocskay szá-

zados neve bekerüljön a történelemkönyvekbe. Ocskay László – hosszas huzavona után – a Yad Vashem Intézetől megkapta a Világ Igaza elismerést. 1996-ban a Magyar Köztársaság elnökétől posztumusz érdemrendet kapott, Zuglóban pedig, az egykori zsidó gimnázium falán két emléktáblát avattak tiszteletére (1997, 2002), az Apor Vilmos téri emlékművön is látható a neve.

Az Ocskay Lászlóról készült lírai dokumentumfilm a túlélők visszaemlékezéseinek keresztül mutatja be több ezer zsidó megmenekülésének történetét, egy olyan kort is felidézve, amikor „az élet volt a legnehezebb csomag”.

Vörös Emese

Mi volt a gázcső végén?

Kiállítás a Műegyetem könyvtárában

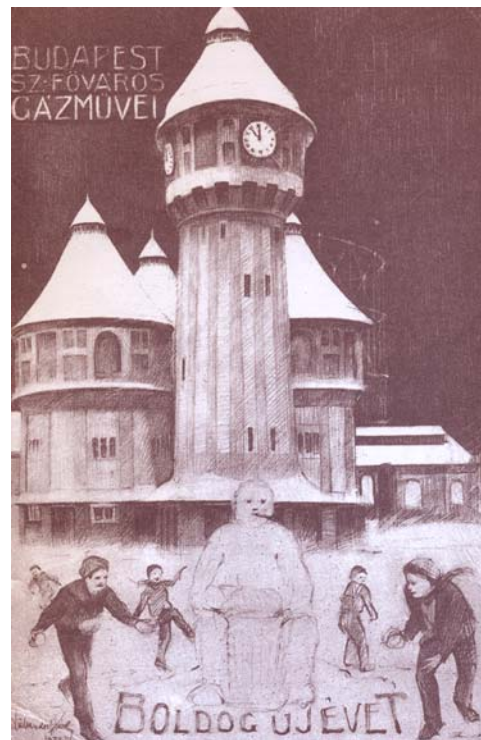
A Budapesti Műszaki Egyetem (BME) Könyvtárában február 20-án a fővárosi gázszolgáltatás kezdeti, 1856–1910 közötti szakaszát bemutató tárlat nyílt meg. A kiállítás címe: „Légszesszel eszközlött megvilágítás...” nem véletlenül lehet ismerős olvasóinknak, 2007-ben ugyanezzel a címmel voltak láthatók a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (FSZEK) Budapest Gyűjteményében a Fővárosi Gázművek Zrt. Gázmúzeumának dokumentumai, kiegészítve Budapest Főváros Levéltára és a FSZEK anyagaival. Azonban a két kiállítás nem teljesen azonos, a törzsanyagot ezúttal a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár archív dokumentumaival egészített-

ték ki. A közös kiállítás egyben a társaság és az egyetem között évtizedek óta fennálló szoros kapcsolat újabb lépcsőfokának is tekinthető.

Most nyíló kiállításukkal a Gázmúzeum még szélesebb körnek szeretné bemutatni, egyben a jövő mérnökeivel közelebbről is megismertetni ennek a 150 éves szolgáltatásnak a múltját. Újdonsága még a tárlatnak, hogy ezúttal nagyobb számban mutatja meg, mi van a gázcső másik végén. Három vitrinben láthatók a 19. század gázégőtípusai – pl. a pillangóégő, Argand körégő, vagy az Auer-égő, amelyet harisnyás égőnek is ismerünk –, és sok lámpa a korabeli otthonokból. Ma már kevesen tudják, hogy a szervezett gázszolgáltatás a világítás miatt jött létre, bár a

gázlámpák az 1880-as évek végéig nem adtak több fényt, mint az olaj-, vagy petróleumlámpák, de kényelmesebb volt a kezelésük. Az első gázlámpa már 1831-ben megjelent Pesten, a Nemzeti Múzeum falán, ezt azonban még házilag készített légszesszel működtették. A kiállított lámpák Russvai László

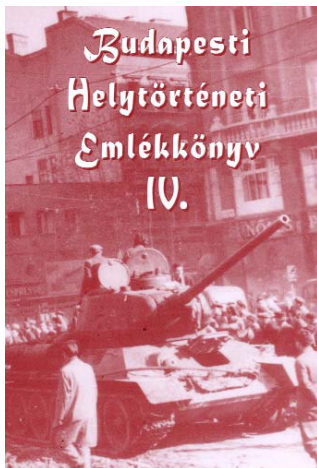
magángyűjteményéből való, aki a megnyitón rövid lámpatörténeti előadásában adta meg a szükséges háttérinformációkat a nemcsak érdekes, hanem szép tár-

Korabeli képeslap

gyak működésének megértéséhez. A kiállítás április 30-ig tekinthető meg a BME OMIKK budafoki úti épületében.

Gali Ágnes

A már megszokott, és a sorozatban megjelent előzőek hagyományát folytató tárgyi sokszínűség jellemzi a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv negyedik kötetét: névtani, zene-, és technikatörténeti, de főként történettudományi írások olvashatók lapjain.

Pesterzsébet névváltozásainak ismertetése során *Bogyirka Emil* érdekes belpolitikai és közigazgatási vonatkozásokat, helyi kezdeményezéseket világít meg. *Körtvélyesi Oszkár* Bartók Béla fővárosi kapcsolódásait mutatja be, *Noéh Ferenc* pedig egy kevesek által is-

mert műszaki tudomány, a földmérés tárgyi jeleit ismereti. Igen érdekes és átfogó *Róbert Péter* összefoglalója a budapesti kitelepítésekről: 1941 és 1951 között ugyanis több hullámban, más és más társadalmi rétegeket ugyanolyan sorssal összekötve modern kori száműzetéssel sújtott az éppen aktuális politikai hatalom, mellesleg anyagi javaiktól is megfosztva őket. 1945 után ráadásul a politikai ellenfelek stigmája jutott a hívő, vallásos embereknek, s az egyházaknak, szerzetes- és apácarendeknek is, ezt illusztrálja *Bottlikné Kárász Aranka* írása a Vincés nővérekről. Téma szerint ide kapcsolódik *Dombóvári Antal*nak a második világháború kitörése után Rákoscsabára menekült lengyelek történetét ismertető tanulmánya.

Mintegy külön blokkot alkotnak a 2006. év legjelentősebb évfordulójával, az

1956-os forradalommal kapcsolatos írások. Közülük is az első, *Eörsi László* ismertetése kitűnik adatgazdaságával, az egykor történetek precíz feltárásával, a felhasznált források igen bő bibliográfiájával.

Hasonlóképpen részletes *Karacs Zsigmond*nak az óbudai Schmidt-kastély ellenállóival foglalkozó közleménye, illetve *Szentpáli Gábornak* az újpesti Forradalmi Bizottság működését tárgyaló áttekintése; mindhárom többé-kevésbé korábban ismeretlen adatokat, összefüggéseket rögzít. Az itt olvasható tényeket hitelesíti *Szendiné Kósa Katalin* emlékezése, aki az Újpesti Forradalmi Bizottság néhai, kivégzett elnökének a lánya.

Az egykori előadásokat *Szöllősy Marianne* Újpest ipari fejlődésének, változásának napjainkig kitekintő tanulmánya zárja.

Mind az egyes előadások, mint a helytörténeti emlé-

könyvek kialakult hagyományává lett, hogy az egyes előadásokat követően egy-egy civil szervezet, egyesület is bemutatja tevékenységét, az ő „beszámolóik” is olvashatók a kötetben.

Ahogy az immár megszilárdult szerkezetet mutató, a kötetek használatát információforrásként is lehetővé tevő fejezetek: a Budapesti Honismereti Társaság beszámolója, legfontosabb alapokmánya szövegének közlése, az igen fontos Fővárosi Helytörténeti Adattár, valamint Budapest történetének válogatott bibliográfiája.

Mindez azt mutatja, hogy a kötetet kiadó Budapesti Honismereti Társaságnál nem csupán az éves előadássorozat megszervezésében, hanem annak nyomtatott változatú közreadásában is összeszokott szerkesztői, közreműködői gárda működik.

Buda Attila

Iskolatörténeti kiállítás a XII. kerületben

Alapításának 150. évfordulóját ünnepli idén a XII. kerületi Jókai Mór Általános és Német Nemzetiségi Iskola. A jubileumra egy időszakos iskolatörténeti kiállítást állítottak össze az iskola és a kerületi helytörténeti gyűjtemény munkatársai.

1858-ban nyitotta meg kapuit a Svábhegy első iskolája. Igaz, már 1848–49 idején is tanították szervezett formában a gyerekeket a svábhegyiek. Ekkor még „vándorló iskolaként” üzemelt az intézmény, vagyis a diákok egy-egy családnál töltöttek napokat, heteket, és ott tanultak. Állandó

épületet 1858-ban kapott az iskola, akkori nevén, a tanház. Egy tanteremből állt, melyben néhány hosszú pad és négy kocsmasztal jelentette a berendezést.

Az évtizedek során az iskolát folyamatosan bővítették, átépítették, és most a kerület egyik meghatározó épülete lett, mely fővárosi szinten is a legszebb iskolák sorába tartozik a szecessziós hatású homlokzatával.

A most megnyílt kiállításon a Jókai Mór nevet viselő iskola történetét követheti végig a látogató, mely a kezdetektől a jelenen át a

A Svábhegy iskolájának szecessziós homlokzata

jövőt is bemutatja. A kiállításon válogatás látható az iskola szertári anyagából is – 19. századi taneszközök, természettudományos kísérleti makettek egyaránt fellelhetők itt. Gyermek munkái teszik színesebbé a tárlatot, melyek az iskola szűk

környezetének történetét dolgozzák fel. Kiállításunk a XII. kerületi Német Közösségi Házban március 13-án nyílt meg és május 12-ig várja a látogatókat, csütörtöki és szombati napokon, 14 és 17 óra között.

Balázs Attila

Tabáni Helytörténeti Gyűjtemény és Dokumentációs Központ

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Jankóné Pajor Ildikó,
tel.: 201-7093, cím: 1013 Bp.,
Döbrentei u. 9., nyitva: Sze., P., Szo.:
14–18, V.: 11–18 óra

Óbudai Múzeum (Zichy kastély)

Mb. vezető: Gálfi Ágnes, gazd. vez.,
tel.: 437-8682, 388-2534,
tel./fax: 250-1020 cím: 1033 Bp., Fő
tér 1., nyitva: K–V.: 10–17 óra

Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szöllősy Marianne, tel.: 370-
0652, cím: 1043 Bp., Berda J. u. 48.,
nyitva: K–P.: 10–17, Szo.: 10–14 óra.

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Gönczi Ambrus,
tel.: 218-7420, cím: 1092 Bp.,
Ráday u. 18., bejárat az Erkel utcából,
nyitva: K–P.: 12–18,
Szo.: 10–14 óra.

Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Bihari József,
tel.: 261-5569, cím: 1102 Bp.,
Halom u. 37/b., nyitva: K.,
Sze.: 12–16, Cs.: 14–18 óra.

Alberfalvi Helytörténeti Gyűjtemény és Iskolamúzeum

Vezető: Belezna Andor,
tel.: 208-6635, cím: 1116 Bp., Pentele
u. 8., nyitva: K. és Cs.: 16–18 óra.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Dr. György Lajosné,
tel.: 365-6126, cím: 1117 Bp., Erőmű
u. 4., nyitva: Sze.: 15–18 óra.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria

Mb. vezető: Balázs Attila,
tel.: 457-0501, cím: 1126 Bp.,
Beethoven u. 1/b., nyitva: K., Cs., P.:
10–18 óra.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szabó Ivett, tel.: 349-1501,
cím: 1132 Bp., Váci út 50., nyitva:
K–Cs.: 11–17, P.: 9–16 óra.

Zuglói Helytörténeti Műhely

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Vörös Emese, tel.: 251-1910,
cím: 1145 Bp., Uzsoki u. 57., Tetőtér,
nyitva: H.: 14–17, Cs.: 10–13 óra.

Rákospalotai Múzeum

Vezető: Mojzes Ildikó, tel.: 419-8216,
cím: 1158 Bp., Pestújhelyi út 81.,
nyitva: K., Cs., Szo.: 10–14,
Sze.: 14–18 óra.

Erdős Renée Ház Muzeális

Gyűjtemény és Kiállítóterem
Vezető: Adám Ferenc, tel.: 256-6062,
258-4693, fax: 256-9526, cím: 1174
Bp., Báthory u. 31., nyitva: K–V.:
14–18 óra.

XVIII. Kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Frank Gabriella,
tel.: 295-0877, cím: 1181 Bp.,
Kondor Béla sétány 10.,
nyitva: H–Cs.: 10–15 óra.

Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Siklós Zsuzsa, tel.: 281-1619,
cím: 1191 Bp., Fő u. 38., nyitva: K–P.:
14–18, Szo.: 10–14 óra.

Pesterzsébeti Múzeum

Vezető: D. Udvarny Ildikó, tel.: 283-
1779, cím: 1203 Bp., Baross u. 53.,
nyitva: K–Szo.: 11–17 óra.

Csepeli Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Maár Katalin,
tel.: 278-0710,
cím: 1213 Budapest,
Szent István út 230.,
nyitva: H., K., Sze., Cs., P.: 14–18 óra.

Budafok Barlanglakás Emlékmúzeum

Vezető: Garbóci László,
cím: 1222 Bp., Veréb u. 4.,
(Kulcs a Mező u. 52. sz. alatt,
Lakatos családnál)

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Sasvári Ilona,
tel.: 287-3057,
mobil: 06-20-226-4043
cím: 1238 Bp., Sztás u. 105., nyitva:
Sze., P.: 14–18 óra, K., Cs.: 10–14 óra.

Budapest történetének válogatott bibliográfiája XXVI.

Budapest krónikája : a kezdetektől napjainkig / [szerk. Bart István] ; [képszerk. Nagy Zita és Sándor P. Tibor]. – Budapest : Corvina, 2007. – 713 p. : ill. ; 27 cm

Budapest Régiségei 40 2006. – Budapest : Budapesti Történeti Múzeum, 2007. – 344 p. : ill. ; 29 cm

A budafoki pincék világa : a nagy múltú budafoki borgazdaság története / Joó Ernő, Terts András. – Budapest : Budafoki Péter-Pál utca és Környéke Polgári Kör, 2007. – 127 p. : ill. ; 24 cm

Dombóvári Antal: Rákospalotai története : 1907-1950. – Budapest : Erdős Renée Ház, 2007. – 177,

[1] p. : ill. ; 19 cm. – (Rákospalotai helytörténeti füzetek ; 5/1.)

M. Szabó Miklós (1942-): A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története, 1955-1960 / [a fotókat gond. és vál. Bánffy Györgyi., Krasznai-Nehrebeczky Mária és a szerző]. – Budapest : Zrínyi, 2007. – 250, [2] p. : ill. ; 25 cm

Szilágyi György (1928-): Dzsingisz Kohn cőreszban : volt egyszer egy vurstli. – Budapest : Gabbiano Print, [2007]. – Budapest : Gabbiano Print, [2007]. – 145 p. : ill. ; 21 cm + CD

A Zeneakadémia épületének története = The Liszt Academy of Music, Budapest / [szerk. ...

Lőrinczi Zsuzsa, Raffay Endre] ; [képek ... Hajdú József, ... Gerle János]. – [Budapest] : 6 BT K., cop. 2007. – 175 p. : ill. ; 34 cm

H. Kelemen László (1928-): A polgári iskola története, avagy Egy fővárosi polgári iskola léte és utóélete / [közread. az] Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum. – Budapest : OPKM, 2007. – 112 p. : ill. ; 21 cm

Kenyér és tank : 1956 pestszentlőrinci és pestszentimrei eseményei / szerk. Heilau Zsuzsanna ; [... közrem. Árvay Zoltán et al.] ; [a Függelék összeállító Feitl István et al.] ; [... fotóit kész. Kis György et al.]. – [Buda-

pest] : XVIII. kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény, 2007. – 183, [1] p. : ill. ; 25 cm

Nagy Balázs: Sorsdöntő idők : a Petőfi Körben és a forradalomban / [sajtó alá rend. és az előszót írta Sipos Levente]. – Budapest : Nagy Imre Alapítvány, 2007. – 285 p. : ill. ; 24 cm

Adamovics Jenő: „A gombostűtől a repülőgépig” : a Weiss Manfréd Vas- és Fémművek és a Csepel Vas- és Fémművek termékszerkezetének alakulása, műszaki-gazdasági mutatói, 1892-1985. – [Budapest] : [s. n.], cop. 2007. – 157 p. : ill. ; 24 cm

Gali Ágnes

Negyedszázada új város született

Kiállítás Káposztásmegyer lakótelepéről

Március 28-án volt huszonöt esztendeje, hogy „elültették” a Káposztásmegyeri lakótelep alapkövét. Másfél évvel ezelőtt Szöllősy Marianne, az Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény vezetője és jelen sorok írója között került szóba első ízben a lakótelep közelgő születésnapjára egy kiállítás terve. 2007 őszén Mészáros Ferenc önkormányzati képviselő, kulturális- és oktatási tanácsnok, a Káposztásmegyeri Településszervező Önkormányzat egykori elöljárója, felkarolta az ügyet. Közreműködésének köszönhetően a Karinthy Frigyes Általános Művelődési Központ elvállalta az évforduló szervezését, helyszínként a KFÁMK Közösségi Ház auláját választották.

2008 elején több egyeztető megbeszélés zajlott, melyen körvonalazódott a bemutatandó anyag jellege, és letisztult, ki milyen feladatot vállalt fel a szervezésben. Míg a Közösségi Ház munkatársai, Bakos Mónika, Brezina Ágnes és Haás Ágnes a technikai jellegű előkészületeket, majd végül a tárlat kivitelezését végezték, addig az Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény részéről a fénykép- és tárgyi anyag jórészének válogatása és a kiállítás gerincét szolgáló lakótelep-történeti kronológia összeállítása történt meg – a mai Káposztásmegyer történetéről összefoglaló munka eddig még nem látott napvilágot.

Március 13-án nyílt meg a tárlat, mely az eltelt negyed századot volt hivatva összegzni. Főképp fényképek

segítségével elevenedett meg a közelmúlt, néhány dokumentum és tárgy pedig testközelbe hozta a látogatók számára a kor hangulatát. A teljesség igénye nélkül, jelzetszerűen villan fel a lakótelep eddigi története: hogyan született a nyolcvanas években, élt „gyerekként” a kilencvenes évek-

ben, majd vált nagykorúvá az ezredforduló táján az „új város”. A megnyitót követően Paulus Alajos rendezésében készült Új város születik című filmet nézhattük meg, mely a telep építését dokumentálta. A tárlat az alapkövetétel évfordulójának napján, március 28-án zárt be. Ezzel fejeződött be Káposztásmegyer életének első 25 éve, és kezdődhet az újabb negyed század.

Krizsán Sándor

Káposztásmegyeri fotók és tárgyak a kiállításon

Egy gyűjtő emlékei

Magángyűjtemény Mátyásföldön

Vidéken – falun – paraszti világba születtem, 81 évvel ezelőtt. Apai öregapám és köztem kisgyerekkoromtól nagyon erős szeretetkapcsolat jött létre. Hat évvel volt öregapám Amerikában. 1896-ban jött haza, amikor vett magának – többek között – egy tajtékpipát. 1942-ben katonaiskolába (repülő) kerültem. Az első búcsúzásakor, majd később – tizenégy éven keresztül – minden esetben négy szemközt búcsúztunk egymástól. Minden alkalommal a lelkekre kötötte, hogy ha elmegy a „nagy útra”, az ünnepi tajtékpipáját vigyem magammal, nehogy elbitangolják – csak leánytestvéreim voltak.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverése után, 1960-ban szabadultam és hazamentem pár

Laki Károly háza kertjében

napra a szüleimhez. Öregapám 1958-ban halt meg, örökségem – a tajtékpipa – ki volt készítve a nagyszoba asztalára. Elhoztam magammal a pipát, jó pár cserépedényt, még egy rokkát is. Ez indított el a paraszti világ értékei megmentésének útjára.

Küzdelmes, de szép évek, évtizedek következtek életemben. Gyűjteményemben látogatókat 1970-től fogadok, belépődíj nélkül. Amíg tudom, fogadom látogatóimat, telefonos előzetes bejelentkezéssel. Megvalósítottam az álmomat, létrehoztam egy néprajzi gyűjteményt, amelyet a szakemberek a maga nemében egyedülálló értéknek nyilvánítottak. A kezület díszpolgára lettem, sok riport (tévé, rádió, sajtó) készült velem. Számomra a legfontosabb

érték a látogatóim élménye, elismerése, majd hűség a családomhoz, hazámhoz.

Nagy gondom, hogy súlyosan megbetegedtem. Szeretném mindenképpen, hogy a kétszintes, különleges kialakítású házban és a botanikus jellegű kertben lévő nemzeti érték méltó kezébe kerüljön. Negyven darab szobor, sok-sok paraszti használati eszköz, búbos kemence, harangláb stb. van itt. Várom a magánszemélyek, vagy alapítványok, egyesületek jelentkezését (1165 Budapest, Kalitka u. 1., tel.: 403-7909). Olyanokét, akik átvennék az egész ingatlant, az itt lévő összes berendezéssel, díszítő és használati tárggyal, művészi alkotásokkal együtt. Az új tulajdonos(ok) bekapcsolódhatnak a turizmusba, ehhez minden feltétel adott.

Laki Károly

Az 1838-as dunai árvíz

Csepel falu újjászületése

Az 1838-as dunai árvíz és Csepel 170 éves újjászületése címmel a Csepeli Helytörténeti Gyűjteményben március 5-én nyitottuk meg tárlatunkat.

A kiállításunkat két részre osztjuk. Az elsőben magát az árvizet, a másodikban az árvíz utáni felocsúdást és talpra állást mutatjuk be.

A jég többször okozott a mai Budapestnél árvizet: 1775-ben 7,7 méterre, 1830-ban 7,16 méterre és az 1838-as katasztrófa idején 9,3 méterre emelkedett a vízszint. 1838 márciusában a Duna jeges árja szörnyű elemi csapást zúdított Pestre és Budának mélyebben fekvő részeire.

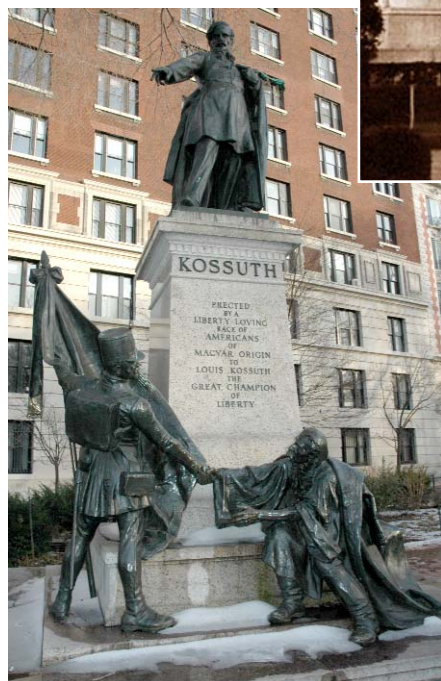
1838. március 14-én fél egy körül a Duna vize betört Csepel-szigetre és a jeges ár elsöpörte a falut. Az áradatot a 111 házból csak a templom, a paplak és négy ház élte túl. A gazdasági épületek közül 11 összedőlt. A falu lakossága a templomban talált menedéket. Az állatállományon kívül a lakosság minden értéke megsemmisült.

A mellékágban megmozdult torlasz 4 óraker megrekedt a soroksári magas part és Csepel-szigeti Királyerdő homokdombja által alkotott szűkületnél. A víz újra Pest felé visszaduzzadt, 5 óraker áttörte a mai Déli összekötő vasúti híd és a Boráros tér közötti soroksári gátat. Március 14-én dél körül végre a szigetcsúcsi torlasz is megindult, de néhány kilométerrel lejjebb, Budafoknál újra megrekedt. Március 15-én éjfél előtt megindult a soroksári torlasz, majd nemsokára a budafoki is. A víztömeg a Duna menti síkság fölé tört, teljes hosszában 20–30 kilométer szélesen elöntötte azt.

Csepel község újjáépítéséhez hamar hozzákezdtek. Erről a folyamatról Kubinyi András „Csepel története” című könyve számol be a legrészletesebben.

A község vezetői úgy határoztak, hogy mivel majdnem minden ház újjáépítését az alapoktól kell kezdeni, jobb egy biztonságosabb, új, árvízmentes helyen felépíteni a falut. Erre alkalmas területek inkább a Soroksári Duna-ág környékén voltak. Az uradalom mérnökei felmérték az új falu helyét és elkészítették a betelepítés terveit.

Az új falut kétutcásra tervezték, amelyek párhuzamosan haladnak, közepén egy nagy tér köti össze őket. A tájékozdási pont a Szent János szobor volt, azzal egy vonalban jelölték ki a falu központjának szánt mai Szent Imre tér közepét. A tér közepén jelölték ki a plébániatemplom helyét, tőle északra és délre az uradalomnak, plébániának, községházának és iskolának mérték ki telkeket.

A ceglédi Kossuth-szobor másolata New York-ban (Ráday Mihály felvétele)

A kiállítást Maár Katalin gyűjteményvezető nyitja meg

A tér keleti és nyugati oldalán osztották ki a háromhárom egésztelkes jobbágyok telkeit. A féltelkes jobbágyok a házhelyeiket a falunak a két utcája közé eső területén kapták meg. A zsellérek földjei a falu szélére, az utcáknak a határ felé eső oldalára, a féltelkesekkel szemben jutott. Összesen 6 egész, 32 féltelkes job-

bágy, és 76 zsellérházhelyet osztottak ki.

Az új falu kijelölése a mai Ady Endre út, Kiss János altábornagy, Karácsony Sándor, Láng Kálmán utcák által határolt területen történt. A néhai Főtér a mai Szent Imre tér, az akkori falu két utcája a mai Kossuth Lajos és Rákóczi Ferenc utcák.

M. K.

Az eltávolított budapesti Kossuth-szoborcsoport

Ismét a Kossuth-szoborról

Előző számunkban Egy „leváltott” Kossuth-szobor című írásunkban emlékeztünk meg a Rákosi-korszakban eltávolított lipótvárosi Kossuth-szoborcsoportról – sajnos házi „nyomdaördögünknek” köszönhetően két tévedéssel, amiért olvasóinktól és a cikk szerzőjétől elnézést kérünk: A szoborcsoportot nem 1949-ben bontották le, és képaláírása téves. Ráday Mihály kedves segítségének köszönhetően tudjuk közölni a ceglédi Kossuth-szobor New Yorkban lévő másolata fotóját és most már helyes képaláírással az Országház (ma Kossuth Lajos) téri Kossuth-szoborcsoport képét – a szerk.

Mátyás-emlékek Pest-Budán

Mátyás 1455-ben Cillei Erzsébettel kötött névleges házassága után Budán maradt, a királyi udvar kamarásaként. A várban fogatta el 1457-ben a Hunyadi-testvéreket V. László király.

A Budai Vár erődrendszerét Mátyás modernizálta. A budavári palotát felújította, keleti szárnyát reneszánsz stí-

A bautzeni dombormű másolata a Budai Várban

lusban építtette meg. A mintegy 350 szobás királyi palotából kevés maradt fenn, maradványai a Budapesti Történeti Múzeumban láthatók – például a „Mátyás király ékszerekkel a trónon” című domborműves csempe. A vár Friss-palotájának Római termében „ülte meg menyegzőjét” második feleségével Beatrix királynéval. A nyugati várkertben nyaralópalotát, márványudvart építtetett.

1464 körül alakította ki a végül kb. 2500 kötetes Bibliotheca Corvinianáját. A könyvtárban elhelyezett díszes kötésű, többségükben Hunyadiak címerével díszített kötetekből ma 194 corvina ismert, ebből 44 Magyarországon.

A várpalota udvarán Stróbl Alajos „Vadászkút” szoborkompozíciója állít

emléket a vadászó Mátyásnak. A budai Nagyboldogasszony-templom, ismertebb nevén Mátyás-templom, többszörös emlékhely: 1458. február 14-én itt vehette át az ország kormányzását az ifjú Mátyás. A templomban vette feleségül Aragoniai I. Ferdinánd lányát, Beatrixt, 1476. december 22-én. A háromhajós templom tornyát Mátyás idejében emelték, amit a rajta elhelyezett Mátyás-címer is igazol. A harangtorony délkeleti pillérekötegeinek földszintjén Hunyadi János, László és Mátyás faragott képét találjuk.

A volt dominikánus kolostor falán a bautzeni dombormű másolata van, eredetijét „hálás sziléziai város polgárai emelték a »hódító«-nak”.

Budán az Úri utcában elvett 10 elhanyagolt épületet, s felújította. Erre példa a gótikus, a reneszánsz stílusjegyek az Úri utca 31., Országház utca 20., a Tárnok utca 14. és

Táncsics utca 24. számú épületeken.

A hüvösvölgyi-hármashatárhegyi vitorlázó repülőtér szélén Mátyás-emlékhely a Buda-nyéki királyi vadászkastély romterület A budai hegyvidék térségében vadászó Mátyás király a Disznófó-forrásnak, 1847-től Mátyás-forrásnak vagy Mátyás-csurgónak nevezett, a budai országút menti bővizű forrásból is olthatta szomját. A svábhegyi Városkútból „...vezeték le vörösfenyő-csőveken a friss forrásvizet Mátyás palotájába.”

A vadászgató király meg-megpihent, a kor legnagyobb rendházában a budaszentlőrinci Pálos-ko-
lostorban. Az a házikó is itt állhatott a közelben, ahol a királyi juhász szép feleségét látogatta meg...” Mátyás király.

A legenda szerint a mai Normafa közelében állt egy fa, Mátyás király ehhez kötötte lovát, amikor a kocsmáros Norma nevű szép lányához ment. A korhadt fa 1927. június 19-én kidőlt.

A Hősök terén álló Millen-

niumi Emlékmű jobb oldalán Mátyás király szobor, Zala György szobrász alkotása. A talapzaton „Mátyás király tudósai körében” című bronz dombormű.

A városligeti Vajdahunyad vár elődjét Történelmi Épületcsoport néven építették 1896-ban, a millenniumi kiállítás céljára.

A zugligeti Disznófó forrás egy archív képeslapon

A Rákóczi út 19. számú épület sarokpárkányán 1902-től látható Mátyás király páncélban című szobor.

A Corvin Mozi baloldali falrészén van a Mátyás király udvari fogadása című dombormű.

A Nemzeti Múzeum őrizi Mátyás és Beatrix arcképét, Mátyás király trónkárpiját.

Mátyásföldön, 1896-ban a Mátyás téri, a mai gimnázium előtti parkban helyezték el Mátyás-szobrot.

Gavlik István

Mátyás emlékhelyek nyomában

Jelvénytérkép a Kárpát-medencében

Hunyadi Mátyás királlyá választásának 550. évfordulójáról országszerte sokféle módon megemlékezünk. Ezek sorába illeszkedik az a jelvénytérkép túramozgalom, amely az „igazságos” Mátyásként tisztelt uralkodónk emlékhelyeire invitálja az érdeklődőket.

Közismert, hogy Mátyás Közép-Európa számtalan helyén megfordult, melyet a hazai és külföldi Mátyás-emlékhelyek szép száma is jelez. Ezeket ismerteti a túramozgalom igazolófüzete. Ez a kis

füzet országoként és ABC sorrendben mintegy 150 hazai és tíz határon túli Mátyás-emlékhely rövid történetét tárja használói elé. A kiadvány ezért hasznos útmutatója lehet az emléktúrák szervezőinek, honismereti klubok vezetőinek, túrázóknak és pedagógusoknak is.

Hazai és külföldi érdeklődők, felnőttek és gyermekek egyaránt részt vehetnek a túramozgalomban. Minden igazolt emlékhely felkereséséért egy-egy pont jár számukra. Az igazolás módja a

füzetbe történő bélyegzés az intézmények részéről, vagy ennek hiányában a belépőjegy, matrica, fotó stb. bera-
gasztása. A füzetben nem szereplő emlékhely „felfedezéséért” és a hozzá írt rövid ismertetésért két-két pont jár. Tíz pontért emléklapot, húsz pontért jelvényt kapnak azok, akik a túrafüzetüket ellenőrzésre beküldik a Grund Klubhálózathoz, ahol egyébként a füzet is beszerezhető (1121 Budapest, Konkoly Thege u. 21., tel.: 395-6538).

T. J.

Budapest főpolgármesterei és polgármesterei

Kettős kormányzása volt a székesfővárosnak

A Városháza Tanácsstermében február 7-én találkozhattunk a Politikatörténeti Intézet és a Napvilág Kiadó közös munkája eredményeként megjelenő, A főváros élén Budapest főpolgármesterei és polgármesterei 1873–1950 című kötettel. Címadásuk nem véletlen: a főváros főpolgármestere a kormányzat képviselőjét látta el, polgármesterét viszont a választók akarata emelte tisztségébe. A könyv fővárosi jelentőségét jól tükrözi, hogy bemutatását Demszky Gábor, Budapest főpolgármestere

vállalta fel. Hangsúlyosan hézagpótló kötetnek minősítette, szerzői közül a bevezetőt is megíró Sipos Andrást, Budapest Főváros Levéltára főlevéltárosát emelte ki. Rámutatott, hogy a könyv szerzői a fővárost vezető személyek tevékenységén keresztül tárják fel a város politikai történetét. A kötetet szerkesztő Feitl István, a Politikatörténeti Intézet Budapest-történeti Műhelyét bemutató kutatásvezető több budapesti témájú, még idén megjelenő könyvről számolhatott be, amelyek az önkormányzati vá-

Feitl István és Demszky Gábor a kötet bemutatóján

lasztások történetétől a főváros 45 utáni történetének feldolgozásáig terjedők lesznek. Fő partnerként a fővárosi levéltárat említette.

A jól megírt, szinte letehetetlen könyv tipográfiája a hatvanas évek színvonalára emlékeztet: kéthasábos tördelése, sárga színű papíranyaga, fotóinak minősége egyaránt. Értékes része a kötetnek a város vezetőihez kapcsolódó Tájékoztató irodalom fejezet, amely jó támpontot ad a további kutatásokhoz. Amit szakmai szinten szóvá tehetünk, az

csupán a használhatóságát növelő névmutató hiánya.

A könyv szerzői az érintett korszak tudományos kutatói. Feitl István szerkesztőnek és a szerzőknek köszönhetően egy nem csupán szakmai szempontból jelentős kötet született meg, de olvasmányos stílusa révén a főváros történeti múltja iránt érdeklődők számára egy színes, érdekes világ is feltárul – Budapest történeti múltjának egy elfeledett szelete, a fővárosi politikusok világa.

gábriel

Glück Frigyes, a vendéglátós

Budapest. Grzesbet-kilátótorony a Jánoshegyen.

Korabeli képeslap

A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban január 11-től március végéig volt látogatható a Glück Frigyes, a 19–20. század fordulójának ismert vendéglátósát bemutató tárlat. Glück Frigyes rendkívül

sokoldalú ember lévén, nemcsak a magyar szálloda- és vendéglátóipar egyik vezető képviselője, aktív városatyja, ismert műgyűjtő, áldozatkész mecénás volt, de kiváló turista is, és az egyetlen vendéglátó-iparos, akiről utcát neveztek el a fővárosban.

Születésének 150. évfordulójára rendezett kiállítás bemutatta szerteágazó tevékenységét és csodálatos műgyűjteményének néhány érdekes darabját. Láthatunk képeket az egykori Pannónia Szállóról, melynek a tulajdonosa volt. Tervrajzokon és makettek szemléltethetjük azokat az épületeket, melyek létesítését kezdeményezte és támogatta, köztük volt a Jánoshegyi kilátó is. (Forrás: www.mkvm.hu)

Kulturális Örökség Napok

Szeptember 20-án és 21-én, rendezik meg a Kulturális Örökség Napjait, amely témáját tekintve a reneszánsz év rendezvénysorozatához kapcsolódik.

Ezen a két napon Budapesten is sok száz különleges épület nyitja meg kapuit az érdeklődők előtt.

A Kulturális Örökség Napok ez évi programjáról részletesebb tájékoztatás a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalnál (1014 Budapest, Táncsics M. u. 1., tel.: 06-1-224-5586, fax: 06-1-224-5581. Web: www.oroksegnapok.hu, e-mail: szerkesztoseg@oroksegnapok.hu) Kertész Margittól kapható.

Felelős szerkesztő: Gábriel Tibor
Szerkesztőbizottság:

Breinich Gábor, Buda Attila, Róbert Péter, Sándor P.Tibor, Sipos András.
Alapította a Budapesti Honismereti Társaság és a Budapesti Történeti Múzeum.
Kiadja a Budapesti Honismereti Társaság
(1043 Budapest, Berda József u. 48., tel.: 370-0652,
e-mail: bpht@chello.hu, internetes változat: www.bpht.hu)
Nyomás: Kolofon Kft., ISSN 1418-4273

Ingyenes lapunk kereskedelmi forgalomba nem kerül, megtalálható a budapesti kerületek múzeumaiban, helytörténeti gyűjteményeiben, Budapest Főváros Levéltárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi fiókjában. A Nemzeti Kulturális Alap, Budapest Főváros Közgyűlése és a kerületi önkormányzatok támogatásával jelenik meg.